

вони — на відстані. Взаємодія з діаспорою та підтримка тих, хто виїхав, можуть стати важливими елементами на шляху до відновлення країни після війни. Однак для досягнення цієї мети необхідно створити відповідну державну політику, яка стимулюватиме повернення емігрантів та максимізує можливості для їхньої інтеграції у внутрішні економічні процеси.

Зміцнення внутрішнього потенціалу, забезпечення підтримки жінок та створення умов для гнучкої зайнятості та віддаленої роботи є важливими складовими стратегії для боротьби з відтоком кадрів. Це дозволить Україні зберегти та використати свої ресурси, оптимізувати використання наявних кадрів та сприяти економічному розвитку, навіть у складних умовах війни. Отже, лише комплексний підхід до вирішення проблеми інтелектуальної еміграції та відновлення економіки через залучення українців з-за кордону дозволить країні не лише пережити кризу, а й вийти з неї з новими можливостями для зростання та розвитку.

Список використаних джерел

1. Втеча від війни чи свідомий виїзд. Як змінилася міграція з України і якими будуть її наслідки. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/articles/c93px84133jo>
2. Brain Drain Countries 2025. URL: <https://worldpopulationreview.com/country-rankings/brain-drain-countries#what-countries-experience-brain-drain>
3. Ukraine: Human flight and brain drain. URL: https://www.theglobaleconomy.com/Ukraine/human_flight_brain_drain_index/

Глюхіна В.В.,

викладач

Український Державний Університет імені М. Драгоманова

ТОРГОВЕЛЬНІ ВІЙНИ ТА ЇХ ВПЛИВ НА РОЗВИТОК СВІТОВОГО ГОСПОДАРСТВА ТА МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН

Характерною особливістю початку ХХІ століття стало інтенсивне прискорення глобалізаційних процесів. Їх суть полягає у поступовому зменшенні, а іноді й повному усуненні бар'єрів для вільного руху товарів, капіталів, робочої сили, знань, культурних і соціальних впливів між країнами. Така інтеграція сприяє поглибленню міжнародної торгівлі, зміцненню коопераційних зв'язків та формуванню єдиного глобального економічного простору. Проте, поряд із очевидними перевагами глобалізації, дедалі частіше фіксуються її негативні наслідки: поширення економічних і фінансових криз, загострення конкуренції між країнами, посилення нерівності та залежності від зовнішніх ринків.

На тлі цих суперечливих тенденцій дедалі частіше проявляються конфлікти між державами у сфері зовнішньоекономічної політики, зокрема через застосування протекціоністських заходів. Саме в такому контексті особливої актуальності набуває явище торговельних війн — ситуацій, коли країни навмисно обмежують одна одну в доступі до ринків шляхом введення мит, квот, санкцій чи інших торговельних бар'єрів. Ці дії часто супроводжуються не лише економічними, а й політичними наслідками, що впливають на стратегії розвитку як окремих країн, так і цілих регіонів. Посилення таких конфліктів між найбільшими світовими економіками, зокрема США та Китаєм, ставить під сумнів стабільність глобальної торговельної системи та її здатність забезпечувати рівновагу інтересів.

У цьому контексті дослідження природи, причин і наслідків торговельних війн є надзвичайно важливим. Аналіз таких конфліктів дозволяє краще зрозуміти динаміку сучасного світового господарства, оцінити ризики для міжнародних економічних відносин і запропонувати шляхи адаптації до нових умов. Саме тому дана тема є не лише теоретично значущою, а й практично необхідною для розробки ефективної зовнішньоекономічної політики в умовах глобальної турбулентності.

Для оцінки ступеня залученості країн у глобальні процеси важливо враховувати, наскільки вони відповідають вимогам сучасної світової інтеграції. Швейцарський економічний інститут KOF розробив Індекс глобалізації (KOF Index of Globalization), який дозволяє визначити рівень глобальної інтеграції країни. Він складається з трьох компонентів:

- економічної глобалізації (торгівля, інвестиції, бізнес-активність);
- соціальної глобалізації (інформаційні потоки, туризм, міжособистісні зв'язки);
- політичної глобалізації (участь у міжнародних організаціях, угодах, дипломатія).

З 90-х років і до економічної кризи 2008-2009рр. рівень глобалізації активно зростав, зокрема завдяки розширенню торгівлі та інвестицій. Проте світова фінансова криза суттєво змінила динаміку та акценти глобалізаційних процесів з експансивного зростання на адаптацію та стійкість. Якщо впродовж 1990-х та початку 2000-х років глобалізація, особливо її економічна складова, характеризувалася стрімким зростанням міжнародної торгівлі, транснаціональних інвестицій та інтеграції фінансових ринків, то після кризи темпи цих процесів помітно сповільнилися. Країни почали переоцінювати ризики надмірної відкритості, зростала увага до внутрішньої макроекономічної стабільності, фінансового регулювання та диверсифікації зовнішньоекономічних зв'язків. У багатьох випадках відбувалося укріплення регіональних інтеграційних об'єднань на противагу глобальним ініціативам, що зумовило певну переорієнтацію вектора глобалізації на регіоналізацію та локалізацію економічної активності. Далі пандемія COVID-19 справила комплексний вплив на процеси економічної та політичної глобалізації, спровокувавши як миттєві шоки так і тривалі структурні зміни у світовій економіці та системі міжнародних відносин. У 2020 році глобальна економіка зазнала глибокого дестабілізаційного впливу, що проявився в різкому скороченні обсягів міжнародної торгівлі, зниженні потоків прямих іноземних інвестицій, а також деструкції глобальних ланцюгів постачання. Ці процеси були спричинені масовим закриттям виробничих потужностей, транспортними обмеженнями, порушенням логістичних ланцюгів і невизначеністю щодо економічного майбутнього. Особливо вразливою виявилася торгівля послугами — у сферах туризму, транспорту, міжнародної освіти. Крім того, з огляду на пандемічну нестабільність багато транснаціональних компаній тимчасово або повністю припинили експансію на нові ринки, переосмисливши свою залежність від міжнародних постачальників. Це стимулювало посилення тенденцій економічного націоналізму та протекціонізму, що, у свою чергу, зумовило відхід від надмірної глобалізації на користь локалізації виробництва — передусім у критичних секторах, як-от фармацевтика, напівпровідники, продовольча безпека.

Водночас пандемія стимулювала цифрову трансформацію глобального економічного простору. Зростання електронної торгівлі, онлайн-сервісів, дистанційної зайнятості та безготівкових фінансових транзакцій стало компенсаторним механізмом, що частково підтримав економічну взаємодію між країнами в умовах фізичної ізоляції.

У політичній площині пандемія виявила слабкість механізмів міжнародної координації. Провідні міжнародні інституції — зокрема, ВООЗ, ООН, СОТ — виявилися неготовими до скоординованої відповіді на глобальну загрозу. Натомість країни почали активно реалізовувати односторонні заходи: запроваджували закриття кордонів, забороняли експорт критично важливих товарів, впроваджували локдауни. Це призвело до тимчасового зміцнення національного суверенітету та пріоритету внутрішньої політики над глобальною співпрацею.

У 2022 році економічна глобалізація продемонструвала найвищі темпи зростання. Цьому сприяло пом'якшення карантинних обмежень, що активізувало міжнародну торгівлю товарами й особливо послугами. Відновлення торгівлі було зумовлено вирішенням проблем у ланцюгах постачання та високим глобальним попитом. Водночас фінансова глобалізація послабилася — частка прямих іноземних інвестицій, портфельних вкладень і міжнародної заборгованості у ВВП скоротилася. Таким чином, зростання економічної глобалізації було зумовлене переважно торговельними потоками, а не фінансовими зв'язками.

Початок повномасштабної війни в Україні у 2022 році суттєво вплинув на хід глобалізаційних процесів, зокрема у площині економічної та політичної глобалізації. Насамперед, збройний конфлікт спричинив глибоку дестабілізацію регіональних і глобальних ланцюгів

постачання, особливо в енергетичному секторі, аграрному виробництві та ринку металів. Через санкції, запроваджені щодо країни агресора, а також реакцію бізнесу, відбулося різке скорочення економічної взаємодії між росією та західними країнами. Це стало прикладом політизованої деглобалізації, коли геополітичні ризики почали прямо визначати торговельні та інвестиційні рішення. Паралельно посилилася роль безпекових міркувань у міжнародній економічній політиці, зросла увага до енергетичної незалежності, технологічного суверенітету та стратегічної автономії окремих регіонів, зокрема ЄС.

Рис. 1. Рівень економічної та політичної глобалізації світового господарства 1990-2024 рр.
Джерело: [2]

У сучасній глобальній економіці, що ґрунтується на взаємозалежності національних господарств, торговельні війни справляють багатовекторний вплив на економічні системи країн. Торговельна війна, як форма економічного конфлікту між державами, що проявляється у взаємному запровадженні торговельних бар'єрів, таких як мита, квоти чи інші обмеження на імпорт та експорт товарів. Метою таких дій зазвичай є захист національного виробника, зниження торговельного дефіциту або політичний тиск на іншу державу. Сучасна торговельна війна, що почалась між США та Китаєм у 2018–2020 роках внаслідок введення взаємних мит на сотні мільярдів доларів вартості товарів, мала серйозні наслідки для глобальної економіки, спричиняючи уповільнення зростання, порушення ланцюгів постачання та загострення міжнародної напруги.

Узагальнюючи потенційні наслідки торговельних війн для світового господарства та міжнародних економічних відносин:

- Підвищення споживчих цін (Запровадження високих мит і обмежень на імпорتنі товари в умовах торговельного протистояння призводить до зростання вартості продукції на внутрішньому ринку. Це, у свою чергу, може спричинити інфляційний тиск і зниження реальної купівельної спроможності населення).

- Скорочення обсягів зовнішньої торгівлі (Торговельні конфлікти здатні зменшити товарообіг між країнами, що негативно позначається на валовому внутрішньому продукті, зайнятості та доступності окремих товарів і послуг).

- Зниження інвестиційної привабливості (Загострення торговельних суперечок може зменшити довіру інвесторів до країн-учасниць конфлікту, що призводить до відтоку капіталу та уповільнення економічного розвитку).

- Посилення геополітичної напруги (Економічні суперечності між провідними державами, зокрема США та Китаєм, можуть трансформуватися у ширші політичні конфлікти, поглиблюючи нестабільність на міжнародній арені).

– Підвищення ймовірності економічного спаду (Торговельні війни здатні спровокувати зниження темпів економічного зростання, зменшення ділової активності та, як наслідок, ризик переходу до рецесії).

Таблиця 1

Основні показники зміни обсягу глобального ВВП у 2020–2024 рр.

	Зростання реального ВВП, % до попереднього						Номінальний ВВП, млрд дол. США				
	2020	2021	2022	2023	2024	2020	2021	2022	2023	2024*	
Глобальний	3,2	2,8	2,9	3,3	3,2	84 836	88 081	93 085	99 000	105 000	
США	2,9	2,3	2,2	2,5	2,1	20 513	21 482	22 289	26 900	28 500	
Євро-зона	1,8	1,1	1,6	1	1,3	13 421	13 697	14 363	15 200	16 000	
Китай	6,6	6,2	6	5,2	4,6	13 378	14 365	15 986	17 700	18 800	
Країни, що розвиваються	4,7	4,4	4,6	4,8	4,9	35 435	37 047	39 912	42 800	45 600	
Частка країн, що розвиваються (зростання)	4,9	4,6	4,8	4,9	5	41,8	42,1	42,9	43,2	43,5	

* Прогнозні дані

Джерело: [3]

Згідно з даними Таблиці 1, головними гравцями світової торгівлі залишаються Китай, США та ЄС. Водночас структура глобального ринку демонструє чітку регіоналізацію: розвинені країни експортують переважно промислову продукцію, тоді як країни Глобального Півдня — сировинні ресурси. Проте наслідки торговельних війн виходять за межі суто економічних показників, впливаючи також на геополітичну стабільність і міжнародні відносини. Початок повномасштабної військової агресії росії проти України у 2022 році став додатковим дестабілізуючим чинником для світового господарства. Цей конфлікт посилив глобальну економічну напруженість, хоча ступінь впливу на різні регіони суттєво відрізняється. У такому контексті торговельні війни виступають не лише економічним, а й стратегічним інструментом, який переформатовує глобальний ландшафт взаємодії між країнами. Їхні наслідки стають визначальними у формуванні нових центрів економічного тяжіння, що вимагає переосмислення традиційних моделей міжнародної торгівлі.

Глобальний ВВП протягом 2020–2024 років зріс майже на 25%, що відображає відновлення світової економіки після пандемічної рецесії. Водночас темпи зростання країн, що розвиваються, включаючи Китай, значною мірою визначають загальну динаміку глобального виробництва. Євросона демонструє найповільніше зростання серед представлених регіонів, що може свідчити про структурні економічні виклики або вплив геополітичних факторів. У підсумку, представлений аналіз підтверджує посилення ролі нових економічних центрів на фоні поступового перерозподілу глобальної економічної сили.

У 2025 році адміністрація Дональда Трампа здійснила масштабну ескалацію протекціоністської митної політики, що суттєво вплинула на глобальні торговельні відносини. З січня по квітень 2025 року середньозважений тариф США зріс з 2% до приблизно 24%, що є найвищим рівнем за понад століття.

Зокрема, було введено 25% мита на імпорт автомобілів та автозапчастин з усіх країн, включаючи Канаду та Мексику, що призвело до тимчасового закриття заводів у цих країнах та звільнення працівників. Крім того, адміністрація ініціювала розслідування щодо імпорту напівпровідників та фармацевтичних продуктів з метою можливого введення додаткових мит на ці товари.

Ці заходи викликали занепокоєння серед економістів та бізнес-спільноти, оскільки вони можуть призвести до зростання цін, уповільнення економічного зростання та погіршення міжнародних відносин.

Торговельні війни та протекціоністська митна політика, зокрема агресивна стратегія адміністрації Д. Трампа у 2025 році, мають глибокий і багатовимірний вплив на глобальну економіку. Вони спричиняють порушення ланцюгів постачання, зростання цін, уповільнення економічного зростання та загострення геополітичної напруженості. У цьому контексті важливо розробляти адаптивні стратегії для урядів та бізнесу, спрямовані на зміцнення економічної стійкості та диверсифікацію торговельних відносин.

Отже, торговельні війни мають як прямі, так і опосередковані наслідки для України. З одного боку, конфлікт між США та Китаєм в 2018-20pp. створив нові можливості для українського експорту, зокрема аграрної продукції, металургії та сировини, які частково замінили американські товари на китайському ринку. В цей період спостерігалось істотне зростання обсягів українського експорту до КНР, зокрема кукурудзи, соняшникової олії та рудної продукції. Це стало можливим завдяки підвищенню митних бар'єрів між двома глобальними гравцями, що змінило географічну структуру торгівлі Китаю на користь нових постачальників.

З іншого боку, така залежність від експорту сировини робить українську економіку вразливою до глобальних коливань, зокрема цінних шоків, змін попиту та торговельних обмежень. Крім того, український експорт до Китаю залишається переважно низькотехнологічним, що обмежує можливості для довгострокового зростання та створення доданої вартості. У цьому контексті, хоча торгова війна США та Китаю відкрила певні тактичні переваги для України, вона також засвідчила необхідність диверсифікації зовнішньоекономічних зв'язків та переходу до більш високотехнологічних експортних моделей.

У 2025 році відновлення торговельного протистояння між США та Китаєм, ініційоване адміністрацією Дональда Трампа, створює як нові можливості, так і виклики для України. Застосування США тарифів до 145% на китайські товари призвело до зниження експорту Китаю до США, що відкриває перспективи для українських експортерів аграрної продукції, металів та сировини зайняти частину цього ринку. Проте, така ситуація також підвищує конкуренцію на глобальних ринках, особливо в Азії, де Китай може переорієнтувати свій експорт. У цьому контексті Україні необхідно диверсифікувати свої експортні ринки та підвищувати додану вартість своєї продукції для зменшення вразливості до зовнішніх шоків.

Список використаних джерел

1. Торговельні війни сучасності та їх вплив на економічне зростання і розвиток у світі та Україні. / Наук. ред. В.Юрчишин. – Київ: Заповіт, 2019. – 190 с.

2 KOF Globalisation Index. – <https://www.kof.ethz.ch/en/forecasts-andindicators/indicators/kof-globalisation-index.html>.

3. World economic outlook. URL: <https://www.imf.org/en/Publications/WEO> (дата звернення: 03.01.2024)

Йовенко М.О.,

студент ОПП «Економіка», 3 курс,

Національний університет «Києво-Могилянська академія»

ПРИХОВАНА ЦІНА ТРУДОВОЇ МІГРАЦІЇ: ВИКЛИКИ ДЛЯ ЕКСПОРТООРІЄНТОВАНОГО ВИРОБНИЦТВА В УКРАЇНІ

Трудова міграція є однією з головних економічних тенденцій у пострадянських та постсоціалістичних країнах, й, у цьому сенсі, Україна не є виключенням. З 90-х та 2000-х років гальмування ключових трансформаційних економічних реформ та структурні кризові явища результували у поглибленні розриву реальних доходів домогосподарств українців у порівнянні з відповідними у країнах-реципієнтах [1]. В той час як сам розрив теоретично визначається як один з ключових драйверів самої трудової міграції, одним з його наслідків в Україні стало зростання тимчасової трудової міграції, яка вже у передвоєнний 2020 рік сягнула 5 млн осіб, що постійно та сезонно працювали закордоном [2, с. 18].

Повномасштабне вторгнення країни-агресора спричинило масову міграцію передусім гуманітарного, а не економічного характеру. Попри це, кризові явища воєнного часу, разом з фактом масового працевлаштування та інтеграції українських біженців у, насамперед, економіки країн ЄС, радикально актуалізували проблему трудової міграції та змушують глибше досліджувати її макроекономічні та секторальні наслідки.